

Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları

Reading Habits of the Senior Students of the Department of Turkish Language and Literature of Hacettepe University

Aynur Ersoy

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphanesi, Gölköy Kampusu, 14280 Bolu.
ersoy_aynur@yahoo.com.tr

Öz: Bu araştırmada Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okuyan son sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları incelenmiştir. Bunun için öncelikle öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik durumları, öğrencilerin okul öncesi dönemden başlayarak üniversite eğitimine başlayana kadarki okuma alışkanlıkları ve kitapla olan ilişkileri araştırılmış, öğrencilerin okuma alışkanlıklarında önemli etkisi olan kişi ve dönemler belirlenmiştir. Bu amaçla 29 sorudan oluşan bir anket hazırlanmış ve 40 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü son sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin ailelerinin %95'i düşük ve orta gelirlidir. Öğrencilerin %30'unun güçlü okuma alışkanlığına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Öğrenciler meslekleri açısından güçlü bir okuma alışkanlığına sahip olmaları gerektiğini düşünmektedirler.

Anahtar sözcükler: Okuma alışkanlığı, üniversite öğrencileri, Türk Dili ve Edebiyatı

Abstract: In this research the reading habits of the senior students of the Department of Turkish Language and Literature of Hacettepe University are studied. The socio-economic status of the families, the reading habits of the students from the pre-school years to the beginning of the university, and the impact of their interaction with different people (parents, teachers, friends, etc.) on reading habits are examined by means of a 29-item questionnaire. Some 40 senior students of the Department of Turkish Language and Literature filled out the questionnaire. The overwhelming majority (95%) of students come from families with low or medium incomes. Some 30% of students have strong reading habits. Students generally think that strong reading habits are needed in their professional careers.

Keywords: Reading habits, university students, Turkish Language and Literature

Giriş

Bilgi elde etmenin temel yolu “okuma”dır. En genel anlamı ile okuma çeşitli gelişme aşamalarından oluşan karmaşık bir süreçtir. Her şeyden önce sembollerin tanınmasına ve algılanmasına dayanır (Bamberger, 1990, s. 10). Fakat okumada amaç sadece belli şekillerden belli sesleri çıkarmak değil, bir yazıyı meydana getiren harf ya da işaretleri seslendirerek bunların ifade ettiği düşüncüyü anlamaktır (Yılmaz, 1993, s. 22). Alışkanlık ise “iç ve dış etkilerle davranışların tekrarlanması, hep aynı biçimde gerçekleşmesi sonucu beliren şartlanmış davranış”tır (Alışkanlık, 2006). Okumanın hem sürekli ve düzenli olarak tekrarlanması hem de irdeleyici ve eleştirici olması, iyi bir okuma alışkanlığının koşulları arasında sayılmaktadır.

Okumak, okunanlar üzerinde düşünülürse, okunanlar hayata geçirilirse ya da yazma isteğine dönüştürülürse ve en önemlisi düzenli ve sürekli olarak gerçekleştirilmesi sonucu alışkanlık halini alırsa bir anlam kazanır; kişinin hayatında önem kazanmaya ve etkili olmaya başlar (Selvi, 1998, s. 171).

Okuma ve yazması olan, öğrenim görmüş kişiler okuryazar olarak tanımlanan kişilerdir (Okuryazar, 2006). Burada ifade edilen temel okuryazarlık durumunu, okuma alışkanlığına dönüştürmek de bir süreç sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu sürecin en önemli aşaması ise temel okuryazarlığın işlevsel okuryazarlığa dönüştürülmesidir. İşlevsel okuryazarlık; iyi bir okuru ifade eden, okuma eyleminin eleştirel ve irdeleyici olarak sürdürüldüğü bir durumdur (Yılmaz, 1993). İşlevsel okuryazar, okuma eylemini artık bir alışkanlık olarak kazanmaya hazır, okuma eylemini gerektiği gibi en faydalı şekilde yerine getirebilecek, bunu yaşamında kullanacak kişidir.

Okuma Alışkanlığının Önemi

Okumanın öğrenilmesi, okuyucunun amaçları doğrultusunda dünyayı daha iyi kavramak üzere okuma yazma çerçevesinde geliştirilen sosyo kültürel bir değerdir (Bayram, 2001, s. 12). Böyle bir değere sahip olmak ise bireysel ve toplumsal olmak üzere iki temel yarar sağlamaktadır. Okumanın bireysel yararı bireylerin kelime hazinesini zenginleştirerek anlama gücünü geliştirmek ve

çevrede meydana gelen değişimlerin ve olayların farkına varmalarını sağlamaktır. Böyle bireylerden oluşan bilinçli toplumların oluşmasıyla ülkelerin ekonomik ve kültürel kalkınmalarının sağlanması da okumanın önemli bir toplumsal yararadır (Yılmaz, 1993, s. 26).

Aksaçlıoğlu'na (2005, s. 20) göre okumanın bir bireye kazandırdığı en önemli özellikler şunlardır:

- Bireyin zihinsel gelişimine katkıda bulunarak anlama kabiliyetinin gelişmesinde yardımcı olur;
- Bireyin eleştiri ve sentez yapma ve dil becerilerinin gelişmesini sağlar;
- Kişilikleri gelişmiş, daha demokrat, daha çağdaş bireylerin oluşmasında önemli rol oynar.

Yaşamakta olduğumuz çağ en bilinen adıyla “bilgi çağı” olarak adlandırılmaktadır. Bilginin rekabet kaynağı olarak alınıp satılan bir meta olduğu bu çağda toplumların kalkınması ve ayakta kalabilmesi, ülkelerin genç beyinlere ve bilgiye verdiği öneme bağlıdır (Ekici, 1998, s. 48).

Bireyler ve toplumlar için son derece büyük öneme sahip olan okuma, bu eylemin gerçekleştirildiği sürecin niteliğine ve eylemi gerçekleştiren okurun bu sürece verdiği önem ve değere göre nitelik kazanır. Okur, metnin anlaşılması için gerekli çabayı gösteren kişidir ve yazarın metne sindirdiği ifadeyi algılamaya ve anlamaya çalışır (Özen, 2001). Okurun bunu gerçekleştirebilmesi ise eleştirel ve irdeleyici bir okuma sürecine dayanır. Bu da iyi bir okuma alışkanlığı anlamına gelmektedir. Bu alışkanlığı kazanan bir birey bundan sonra tek tip ve tek yönlü kitap okuyan ve basılı gördüğü her şeye inanan biri olmaktan çıkar. Artık dünyaya farklı pencerelerden bakmasını öğrenir, iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış ayırabilen, bunları korkmadan ifade edebilen, olayları ya da fikirleri her yönüyle eleştirebilen bir birey olur.

Bu durumda bireyin iyi bir okuyucu olması ya da okuma alışkanlığı kazanmasında etkili olan etmenleri de incelemek gerekmektedir. Bireyler çeşitli dönemlerde kendi istekleri doğrultusunda ya da başkalarının etkisinde kalarak hoşlanma, zihnini rahatlatma, sakinleşme, zaman geçirme, motivasyon, zevk alma, okuduğu kitapta geçen karakterlerle kendini özdeşleştirme ve eğitim amacıyla kitap okumaktadır (Hughes-Hassel ve Lutz, 2006, s. 40).

Yılmaz (2004) bireyin okuma ilgisini geliştirmesinde çocukluk, gençlik ve yetişkinlik olmak üzere üç dönemin; ebeveyn, öğretmen ve arkadaş olmak üzere de üç grup bireyin etkili olduğunu belirtir.

Bireyin okuma alışkanlığı kazanmasında en önemli dönem olan çocukluk çağında ilk ve en etkili bireyler anne-babalarıdır. Okul öncesi dönemde çocuğu kitap ile buluşturacak ilk kişi anne ya da babadır. Anne-babaların bu konuda yapmaları gerekenler birkaç maddeyle sıralanabilir:

- Çocuğun erişebileceği, kullanabileceği, kendine göre kitaplar bulabileceği bir kitaplık oluşturmak;
- Okuma alışkanlığı konusunda çocuklarına iyi birer model olmak;

- Çocuklarına, düzeylerine uygun kitaplar okumak ve onlarla kitaplar üzerine konuşmak;
- Çocuklarına kitap hediye etmek, onlara okuma ortamı yaratmak;
- Çocuklarını kitabevi, kütüphane ve fuarlara götürerek okuma konusunda desteklemek ve kitap seçme konusunda onlara yardımcı olmak;
- Çocuklarına kitap almaları için para vermek, onları kütüphane kullanma konusunda desteklemek (Yılmaz, 2004).

Ailede öncelikle bir kütüphanenin oluşturulması ve daha sonra, aile tarafından çocuklara küçük yaştan itibaren yüksek sesle kitap okunması ve hikâye anlatılması onlarda kitaba olan ilgiyi başlatacaktır. İleriki yaşlarda ise onların kitap sergilerine, tartışmalı toplantı, konferans ve diğer bilgi verici faaliyetlere katılmalarının sağlanması da okuma alışkanlıklarını destekleyen önemli etmenlerdir (Bamberger, 1990, s. 65). Bu etkinlikler arkadaş ve öğretmenlerin etkisiyle gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde de devam etmektedir. Bütün bu süreç ve etmenler de dolaylı ya da doğrudan bireyin okuma alışkanlığı kazanmasında önemli rollere sahiptir.

Okuma alışkanlığının ailede ve ilköğretimde kazandırıldığı çeşitli araştırmalarla da ortaya konulmuştur. Bekar (2005, s. 29) 283 öğrenci üzerinde yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin %90'ının ders dışındaki kitapla ilk kez 6-8 yaşları arasında karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Bu dönemin hem okul öncesi hem de ilköğretim dönemi içermesi, hem ailenin hem de öğretmenin bu konuda ne kadar etkili olduğunu ya da etkili olması gerektiğini göstermektedir. Aileden sonra öğretmenlerin de öğrencilere iyi bir model olmaları, okumayı geliştirmelerinde yardımcı olmaları öğrencilerin okumaya karşı ilgilerini artırır. Öğrencilerin ders dışı kitaplarla tanıştıkları 6-8 dönemi aynı zamanda hayatı tanıma ve gerçekçi araştırma isteği duyulan dönemdir. Bu dönemde ders kitapları dışında şiir, roman, hikâye, masal tarzı kitaplara da gereksinim duyulmaktadır. Bireyler daha bu yaşlarda farkında olmadan okuma alışkanlığı kazanmada ilk adımları atmaktadırlar. Önemli olan bu yaşlardan sonra da okuma isteğinin bireyde bir ihtiyaca dönüştürülmesidir.

Hughes-Hassel ve Lutz (2006) ortaokul öğrencileri üzerine yapmış oldukları bir çalışmada öğrencileri okumaya teşvik etmede, onlara bu alışkanlığı kazandırmada üç kişinin etkin rol oynadığını vurgulamaktadırlar. Bunlar aile (%80), öğretmen (%66) ve okul kütüphanecisidir (%29).

Bayram (2001, s. 98) 504 kişiye uyguladığı anket sonuçlarına dayanarak okuma alışkanlığının yaşlara göre dağılımını incelemiştir. Buna göre 53-57 yaş grubundaki deneklerin %90'ı, 48-52 ve 18-22 yaş grubundaki deneklerin %43'ü, 23-27 yaş grubundaki deneklerin %40'ı okuma alışkanlığına sahiptir. Yapılan çalışmalar çocukluktan gençlik dönemine geçişte bu alışkanlığın desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yıldız (2000) *Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarını Belirleyen Etmenler* başlıklı çalışmasında Boğaziçi, İstanbul, Marmara ve Trakya Üniversiteleri İngilizce öğretmenliği ya da Amerikan/İngiliz dili edebiyatı bölümlerinden 100 ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisine anket uygulamıştır. Anket sorularından biri üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve tutumlarında daha öncesine göre gerçekleşen değişikliklerle ilgilidir. Trakya Üniversitesi öğrencilerinin %44'ü, Marmara Üniversitesi öğrencilerinin %24'ü bu soruda “çok okurdum az okumaya başladım” seçeneğini işaretlemişlerdir. Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin %36'sı, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin de %28'i ise “bir değişiklik olmadı” seçeneğini işaretlemişlerdir. Gençlerin bu dönemlerde sinema, müzik ve eğlenceye daha fazla vakit ayırmaları, görsel iletişimin daha ilgi çekici olması onların kitap okuma alışkanlıklarını bir dereceye kadar olumsuz yönde etkileyebilir. Hughes-Hassel ve Lutz'un (2006) yapmış olduğu çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Söz konusu araştırmaya göre öğrencilerin %56'sı televizyon izlemeyi, %52'si arkadaşlarla vakit geçirmeyi, %45'i İnternet'i ve %44'ü video oyunlarını kitap okumaya tercih etmektedirler.

Bu noktada okuma alışkanlığı düzeylerini belirleme genel olarak kullanılan temel ölçütleri vermek yararlı olacaktır. Yılmaz'ın (1993, s. 44) Amerikan Kütüphanecilik Derneğinin (ALA) geliştirdiği ölçütlerden yararlanarak belirlediği düzeyler şöyledir:

- **Çok okuyan okuyucu:** Yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan kişi.
- **Orta düzeyde okuyan okuyucu:** Yılda 6–20 arasında kitap okuyan kişi.
- **Az okuyan okuyucu:** Yılda 1–5 arası kitap okuyan kişi.
- **Okuyucu olmayan:** Hiç kitap okumayan kişidir.

Gençlerde Okuma Alışkanlığı ve Türkiye'de Durum

Okuma eyleminin bireye önce ailede kazandırılıp eğitim hayatı ile desteklenmesi ve özellikle gençlik döneminde bu alışkanlığın üzerinde durulması gerektiğinden daha önce bahsedilmişti. Bayram'ın (2001, s. 98) yaptığı bir araştırmada 18–22 yaş grubunun %38'inin siyasi kitaplar, %27'sinin aşk kitapları okudukları ortaya çıkmıştır. Bilimsel kitapların gençler tarafından az okunduğu ya da hiç okunmadığı görülmektedir. Yıldız'ın (2000, s. 79) yaptığı araştırmada da deneklerin en az okuduğu yayın türünün bilimsel yayınlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Dünyada en güçlü ve en ileri ülkeler okuyan, araştıran, yazan, bilen, bilime, sanata, tekniğe önem veren ülkelerdir. Okumayan, araştırmayan, edebiyattan, sanattan, bilimden uzak olan ülkeler ise geçmişte olduğu gibi gelecekte de güçlü ve gelişmiş ülkelerin hizmetçisi ya da sömürgesi olarak kalacaklardır (Ekici, 1998, s. 47). Araştıran, bilim üreten bir toplum olabilmemiz için bizim de önce çocuklara

sonra topluma kitabı sevdirmek ve okuma alışkanlığı kazandırmamız gerekmektedir. Oysa ülkemizde yapılan araştırma ve ortaya çıkan istatistiklerde görüldüğü gibi okuma eğitim ve kültür hayatının önemli bir sorunudur.

ABD'de bir yılda 72.500 ayrı kitap basılırken Türkiye'de bu sayı 7000'dir. Ayrıca kişi başına Japonya'da 1, Fransa'da 4 kitap düşerken, Türkiye'de bin kişiye sadece 9 kitap düşmektedir (Ekici, 1998, s. 49). Bu tablo olaya ülke olarak ne kadar önemle yaklaşmamız gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu konu ailede anne-baba, okulda öğretmenler ve ilgili yöneticiler tarafından ele alınmalı ve bireylere temelden okuma alışkanlığının kazandırılması için çalışılmalıdır. Özellikle, bireyin hayatında yaşam boyu etkili bir role sahip olan öğretmenler bu bilinçle hareket ederek eğitim ve öğretimin her seviyesinde okuma alışkanlığı kazandıran etkinliklere yer vermelidirler (Tosunoğlu, 2002, s. 547). Bu konu özellikle “Türkçe” ve “Türk dili ve edebiyatı” derslerinde ele alınmalı ve bu dersler kapsamında öğrenciye okuma alışkanlığını kazandırmak ilk amaç olmalıdır. Bunun için öncelikle öğretmenlerin okuyan, araştıran, mesleğe atıldıktan sonra da kendi alanlarındaki gelişmeleri izleyebilen, etkin ve kendilerini yenileyebilen bireyler olmaları gerekmektedir (Yılmaz, 1996, s. 310).

Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarında en etkili yollardan biri de kütüphanelere ve kaynaklara kolay erişim sağlamaktır. Öğrencilerin ihtiyaç duydukları bilgiye kolay ulaşmaları onların okuma alışkanlığı kazanmalarında önemli rol oynayacaktır (Selvi, 1998, s. 173). Karşılanan bir bilgi ihtiyacı başka bir bilgi ihtiyacını doğuracak, bu da birey ile kitap arasındaki ilişkiyi güçlendirecektir.

Belirtilmesi gereken bir başka nokta da okumanın temelinde merak unsurunun bulunduğuudur. Merak eden insan öğrenmek ister ve öğrenmek için okur. Görsel medyanın özellikle televizyonun yoğun olarak ilgi gördüğü toplumumuzda televizyon kanallarında bireyleri öğrenmeye ve okumaya yönlendirecek, bireylerde merak uyandıracak programlara yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü, medya bireyin bilincinin yapılanmasında etkin rol oynamaktadır. Reklam yaparak ya da farklı programlarla bireylerin bilinç altına seslenen medya onları iyi birer tüketici olmaya özendirir (Yıldız, 2000, s. 125). Oysa ülkemizde medya, okuma alışkanlığını daha çok olumsuz yönde etkilemektedir. Bunda medyanın okuma ilgisi yaratmada yeterince etkili olmaması en önemli etkidir (Yılmaz, 1993, s. 57).

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışma, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmada önemli bir role sahip olan Türkçe-Edebiyat öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını ve bu konudaki bilgi-bilinç düzeylerini çeşitli boyutlarıyla değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü son sınıfında okuyan 40 öğrenciye 2006 yılında anket

uygulanmıştır. Ankette yer alan 29 sorudan bazıları birden fazla seçeneğin işaretlendiği, bazıları ise açık uçlu sorulardır. Anket sonuçları SPSS programıyla değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Değerlendirme

Öğrenci Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumları

Ankete katılan öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyleri, meslek durumları, aylık gelirleri, okudukları ilköğretim, ortaokul ve lise türleri ile yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdikleri yer (şehir, köy, vd.) öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları hakkında bir fikir vermektedir.

Anne ve babaların büyük bölümü ilköğretim (annelerin %45'i, babaların %35'i) ve orta öğretim (annelerin %32,5'i, babaların %42,5'i) mezundur (Tablo 1). Yükseköğretim mezunu babaların oranı (%20) annelerin oranından (%12,5) daha yüksektir. Eğitim durumlarına bakıldığında babaların annelerden daha eğitilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Okuryazar olmayan anne-babaya rastlanmamıştır.

Tablo 1. Öğrenci ailelerinin eğitim düzeyleri (N = 40)

Ailenin eğitim düzeyi	Anne		Baba	
	N	%	N	%
Okuryazar	4	10,0	1	2,5
İlköğretim	18	45,0	14	35,0
Orta öğretim (lise)	13	32,5	17	42,5
Yükseköğretim	5	12,5	8	20,0
Toplam	40	100,0	40	100,0

Ankete katılan öğrenci ailelerinin meslek durumlarına yönelik olarak elde edilen verilere göre annelerin yarısından fazlası (%60) ev kadını, %10'u da memurdur. Babaların %32,5'i emekli, %27,5'i serbest meslek sahibi, %12,5'i memur ve %12,5'i de işçidir. Öğrencilerin yarısı düşük gelirli (ayda 1000 YTL ve daha az), %45'i orta gelirli (ayda 1001 YTL–2500 YTL arası), %5'i ise yüksek gelirli ailelerden (ayda 2501 YTL ve daha fazla) gelmektedirler.

Ankete katılan öğrencilerden sadece ikisi ilköğretim döneminde özel okulda eğitim görmüştür. Öğrencilerin tamamına yakını üniversiteye kadar devlet okullarında eğitim görmüşlerdir.

Öğrencilerin yarısı yaşamlarının büyük bir kısmını büyükşehirlerde, %45'i ise şehirde geçirdiklerini belirtmişlerdir. Köy ya da kasabada yaşayan öğrencilerin oranı ise sadece %5'tir.

Öğrencilerin Okuma Alışkanlıkları

Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin üniversite eğitimine başlamadan önceki ve şu anki okuma alışkanlıkları ile ilgili bilgiler Tablo 2'de verilmektedir. Üniversite eğitimine başlamadan önce öğrencilerin %17,5'i zayıf (yılda 1-5 kitap), %35'i zayıf-orta düzeyde (yılda 6-10 kitap), %27'si orta düzeyde (yılda 11-20 kitap) ve %20'si (yılda 21+ kitap) ise güçlü okuma alışkanlığına sahiptir.

Öğrencilerin şu anki okuma alışkanlıklarında olumlu yönde bir değişim görülmektedir. Zayıf-orta arası okuma alışkanlığına sahip öğrenci oranında bir düşüş görülmüş, güçlü okuma alışkanlığına sahip öğrenci oranı ise %20'den %30'a yükselmiştir. Bu sonuçlar üniversite eğitiminin az da olsa okuma alışkanlığını artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin okudukları yıllık kitap sayısı (N=40)

Okudukları kitap sayısı	Üniversite eğitimine başlamadan önce		Üniversite eğitimi sırasında	
	N	%	N	%
1-5	7	17,5	7	17,5
6-10	14	35,0	10	25,0
11-20	11	27,5	11	27,5
21+	8	20,0	12	30,0
Toplam	40	100,0	40	100,0

Öğrencilerden o anda okumakta oldukları kitabın adını yazmaları istenmiş, bu soruya öğrencilerin %90'ı bir kitap adı yazarak yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin tamamına yakını (%95) kitaplık bulunan evlerde büyümüşlerdir. Ayrıca, öğrencilerin önemli bir kısmı üniversite eğitimine başlayana kadar çevrelerinde kitap okuyan kimselerle (anne-babalar, arkadaş ve kardeşler) birlikte bulunmuşlardır (Tablo 3). Kitap okuyan öğrencilerin ailelerini, arkadaşlarını ve akrabalarını model olarak aldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarında okul öncesi dönemde kitapla tanışmalarının da etkisi büyüktür. Okul öncesi dönemde annelerin %50'si, babalarının sadece %30'u çocuklarına kitap okumuşlardır. Okul öncesi dönemde ders dışı kitaplarla tanışan öğrencilerin oranı %40'tır. Öğrencilerin yarısından fazlası (%57,5) ise ders dışı kitaplarla ilk kez ilköğretim ve ortaokul döneminde tanışmışlardır. Öğrencileri ders dışı kitaplarla buluşturan kişiler genellikle anne-babalarıdır (%55). Öğretmenlerin bu konudaki etkisi ise daha sınırlıdır (%27,5).

Öğrencilerin %90'ı hoşlandıkları için, %35'i derslere hazırlanmak için kitap okumaktadırlar. Boş zamanlarını değerlendirmek için kitap okuyan öğrenci oranı %22,5'tir. Bakış açılarını geliştirmek, iletişimde etkili olmak ve kültürel gelişim amaçlı kitap okuyan öğrenci sayıları ise sadece birer kişidir. Öğrencilerin %82,5'i ilgi duyduğu konularda (tarih/siyaset/ekonomi/eğitim) güncel kitaplar, %67,5'i edebi eserler, %10'u bilimsel kitaplar okumaktan hoşlanmaktadırlar (birden fazla seçenek işaretlenmiştir).

Öğrenciler okudukları kitapları çoğunlukla arkadaşlarının önerilerine dayanarak (%55) ya da gazetelerin kitap eklerinden ve kitapçılardan (%50) seçmektedirler. Kitap seçimi konusunda öğretmenlerin önerilerinden ya da kütüphanelerden yararlandığını söyleyen öğrenci olmamıştır. Öğrenciler okudukları kitapları büyük ölçüde satın (%95) ya da arkadaşlarından ödünç almaktadırlar (%52,5). Kütüphanelerden ödünç kitap alan öğrencilerin oranı ise %27,5'tir. Öğrencilerin üçte ikisi yeterince kitap

okumadıklarını, ama hemen hemen tamamı (%92,5) okuma alışkanlığına sahip olmaları gerektiğini, bunun mesleki açıdan da gerekli olduğunu (%100) düşünmektedirler. Öğrenciler genellikle derslerin yoğunluğu ve zamansızlık nedeniyle kitap okuyamadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 4). Sıkılma, ihmalkârlık ve bir işte çalışıyor olmak kitap okuyamama nedenleri arasında sayılmıştır.

Tablo 3. Üniversite eğitimine başlayana kadar öğrencilerin çevresinde kitap okuyanlar (N = 40)

Çevresinde kitap okuyanlar	N	%
Anne-baba	26	65,0
Arkadaş	21	52,5
Kardeş	20	50,0
Akraba	16	40,0
Öğretmen	5	12,5
Diğer	7	17,5

Not: Denekler birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo 4. Öğrencilerin kitap okumama nedenleri (N = 40)

Öğrencilerin kitap okumama nedenleri?	1. Neden		2. Neden	
	N	%	N	%
Derslerin yoğunluğu	9	22,5	4	10,0
Zaman sorunu	7	17,5	2	5,0
Sıkılma	2	5,0	-	-
İhmalkârlık	2	5,0	-	-
İsteksizlik	1	2,5	-	-
Bir işte çalışıyor olmak	1	2,5	2	5,0
İlgi eksikliği	1	2,5	-	-
Maddi durumun yetersizliği	-	-	3	7,5
Okunacak çok kitabın olması	-	-	1	2,5
Vakit kaybı	-	-	1	2,5
Yanıt yok	17	42,5	27	67,5
Toplam	40	100,0	40	100,0

Öğrencilerin yaklaşık yarısı (%52,5) okudukları Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün kitap okuma alışkanlığı kazanmalarında tamamen, %20'si ise kısmen etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak öğrencilerin %40'ından fazlası zayıf ve zayıf-orta düzeyde okuma alışkanlığına sahiptir (bkz. Tablo 2). Öğrencilerin %47,5'i bölümlerinde okuma alışkanlığı kazandırma konusunda yeterince bilgi verilmediğini vurgulamışlardır. Öğrencilerin yaklaşık %60'ı üniversitede eğitim görmeyen okuma alışkanlığına olumlu, %22,5'i ise olumsuz etkisi olduğunu düşünmektedirler.

Kendileri yeterli okuma alışkanlığına sahip olmayan geleceğin Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin bu alışkanlığı öğrencilerine nasıl kazandıracakları üzerinde durulması gereken bir konudur. Örneğin, öğrencilerin gazete okuma sıklıkları okuma alışkanlıklarının bir göstergesidir. Oysa öğrencilerin sadece üçte biri her gün düzenli gazete okumaktadır. Yüzde 60'ı birkaç günde bir, %7,5'i ise haftada bir ya da daha seyrek gazete

okumaktadırlar. Sürekli bir dergi takip eden öğrencilerin oranı %27,5'tir. Öğrencilerin %80'i Milli Kütüphane'ye üyedir. Ama son sınıf öğrencisi olmalarına rağmen öğrencilerin dörtte birinin okudukları üniversitenin kütüphanesine üye olmamaları dikkat çekicidir. Beş öğrenci kendi alanlarında önemli bir kütüphane olan Türk Dil Kurumu Kütüphanesini kullanmaktadırlar.

Öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatıyla ilgili en azından bir dergiyi düzenli olarak takip etmemeleri, kendi alanlarındaki bir kütüphaneye üye olmamaları ve son sınıfa gelmelerine rağmen bir kısmının üniversite kütüphanesini kullanmamaları düşündürücüdür.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1. Öğrenci ailelerinin çoğu ilköğretim ve orta öğretim mezunu olup, düşük ve orta gelirli ailelerdir. Annelerin yarısından fazlası ev kadını, babaların üçte biri emeklidir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu eğitimlerini devlet okullarında tamamlamışlardır.
2. Öğrencilerin çoğu üniversite eğitimine başlayana kadar anne ve babalarını çevrelerinde kitap okuyan insanlar olarak tanımışlardır. Ailelerin yarısı halen kitap okuma alışkanlıklarını sürdürmektedirler. Anneler çocuklarını kitapla tanıştırmada daha etkindirler.
3. Öğrenciler genelde ders dışı kitapla ilk kez okul döneminde tanışmaktadırlar. Öğrencilerin ders dışı kitapla tanışmalarında en etkili kişiler anne-babalarıdır. Öğretmenler bu konuda yetersiz kalmaktadırlar.
4. Genel olarak öğrenciler için kitap okumak bir hobidir. Öğrenciler edebi eserler okumaktan hoşlanmaktadırlar. Bu, olumlu bir sonuçtur. Ayrıca, öğrenciler dersleri için de yoğun olarak kitap okumaktadırlar. Öğrenim gördükleri bölümün öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarında etkisi olduğu anlaşılmaktadır.
5. Öğrenciler okudukları kitapları arkadaş önerisiyle, gazetelerin kitap eklerinden veya kitabevlerinden seçmekte, hoşlandıkları kitapları satın alarak ya da arkadaşlarından ödünç alarak sağlamaktadırlar. Bu konuda kütüphanelerin pek kullanılmadığı görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu düşük ve orta gelirli ailelere mensup olmalarına karşın, maddi durumlarını kitap okumama nedeni olarak görmemektedirler.
6. Öğrencilerin tamamına yakını özellikle meslekleri açısından güçlü bir okuma alışkanlığına sahip olmaları gerektiğine inanmakta, ancak "derslerin yoğunluğu" ve "zaman sorunu" nedeniyle yeterince kitap okuyamadıklarını düşünmektedirler.
7. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarında öncelikle üniversitenin, daha sonra da Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün olumlu bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır.
8. Öğrencilerin yaklaşık üçte biri düzenli gazete ve dergi okumaktadırlar.

9. Öğrencilerin dörtte biri üniversite kütüphanesine üye değildir.

Elde edilen sonuçlara dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

1. Öğretmen adayı yetiştiren Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin eğitim programlarına okuma alışkanlığı ile ilgili dersler konulmalıdır. Hatta bölümlerde etkin olarak işleyen uygulama kütüphaneleri kurularak hem bölüm öğrencilerinin okuma alışkanlığını öğrencilerine nasıl kazandıracakları öğretilmeli hem de bu konuda kendi öğrencilerine model olmaları gerektiği bilinci aşılanmalıdır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığının ve Yükseköğretim Kurulu'nun katkıları da sağlanmalıdır.
2. Öğrenciler daha çok kitap okumaları konusunda bölüm tarafından teşvik edilmeli ve kitap okumaya yönelik etkinliklere ders programlarında ağırlık verilmelidir.
3. Öğrenciler üniversite eğitimi boyunca kütüphane kullanımına yönlendirilmelidirler.

Kaynakça

- Aksaçoğlu, A.G. (2005). *Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alışkanlık*. (2006). 20 Kasım 2006 tarihinde Türk Dil Kurumu Web sitesinden erişildi: <http://www.tdk.gov.tr/TR/YazimKlavuzu.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF20FF3F96B01BD67B>
- Bamberger, R. (1990). *Okuma alışkanlığını geliştirme* (B. Çapar, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bayram, S. (2001). *Türkiye'de kitap okuma alışkanlığı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

- Bekar, Ü. (2005). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanmalarında ailelerin rolü: Kastamonu ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ekici, N. (1998). Cumhuriyetin 75. yılında "bilgi çağı", kitap şuur ve öğretmen üzerine bir analiz. *Türk Edebiyatı*, 11, 47-49.
- Hughes-Hassel, S. ve Lutz, C. (2006). What do you want to tell us about reading? A survey of the habits and attitudes of urban middle school students toward leisure reading. *Young Adult Library Services*, 4, 39-45.
- Okuryazar*. (2006). 20 Kasım 2006 tarihinde Türk Dil Kurumu Web sitesinden erişildi: <http://www.tdk.gov.tr/TR/YazimKlavuzu.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF20FF3F96B01BD67B>
- Özen, F. (2001). *Türkiye'de okuma alışkanlığı: Okumak özgürleşmektir*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Selvi, İ.İ. (1998). Okuma alışkanlığı. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Dergisi*, 4, 165-178.
- Tosunoğlu, M. (2002). Türkçe öğretiminde okuma alışkanlığı ve çocukların okuma eğilimleri. *Türk Dili (609/Özel Sayı: Dil Bayramının 70. Yılı)*, 9, 547-563.
- Yıldız, A. (2000). *Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıklarını belirleyen etmenler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma alışkanlığında halk kütüphanelerinin rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yılmaz, B. (1996). İlk ve orta öğretim öğretmen adaylarının kütüphane kurumuna ilişkin bilinç, tutum ve yaşantıları. "Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerlemeler": *Sempozyum 96' Ankara Programı: 30 Eylül-4 Ekim 1996* içinde (s. 306-326). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarında ebeveynlerin duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5, 115-136.